

**«ЗАНЕПАД ЛЮДСТВА» У САТИРИЧНО-НАУКОВОМУ РОМАНІ
КАРЛА ЧАПЕКА «ВІЙНА З САЛАМАНДРАМИ»**

НТУ «Дніпровська політехніка»

Палаженко Юлія Олександрівна

Науковий керівник – к.філол.н., доц. Саїк Аліна Володимирівна

Карел Чапек - чеський письменник, фантаст, створив багато творів за дуже різними темами і жанрами, від дитячих казок до філософських детективів.

У статті висвітлено жанрову своєрідність роману Карела Чапека «Війна з саламандрами» (1936). На прикладі твору розглядаємо загибель світу та людей, через свою необачність. Чапек бачить, відчуває, переживає проблеми людства і таким способом намагається попередити усіх.

Актуальність роботи полягає у детальному аналізі поступового розвитку та злету цивілізації, гонитвою за успіхом та багатством, та його катастрофічними наслідкам.

Мета полягає у всебічному аналізі проблематизації людського буття. Попередження людства про наслідки за їхню жорстокість, свавілля та необдуманість своїх вчинків:

- з'ясувати художні особливості створення роману;
- виявити роль втілення людських рис в розвиток іншого виду;
- визначити ступінь діагнозу людської свідомості до іншого виду, що призвело до катастрофічних наслідків.

Досліджували цей твір Астрахан Н.І. – Жанрова природа роману К. Чапека «Війна з саламандрами»; Нікольский С.В. – О жанровой структуре романа К. Чапека «Война с саламандрами»; Іконнікова М.В. – Особливості художнього втілення тоталітарного дискурсу в романі – антиутопії.

«Війна з саламандрами» - сатиричний науково-фантастичний роман, є водночас романом-антиутопією та романом-попередженням. Є одним з найперших чеських постмодерністичних творів. Містить попередження перед фашизмом, критику капіталізму. Людська доскіпливість не має меж. [с.38]. Автор поступово показує, що жадібність людей призводить до загибелі самих себе.

1) Нове відкриття людства:

...Біля нього щось ворушилось, але що саме – в сутінках не можна було розгледіти. [с.9]

...Тоді вилазить із води ще одна ящірка, ... А в передній лапці держить перлову скойку. [с.19]

... дивився, як sharks жеруть тих моїх ящірок. ... запрягся, що так цього не полишу. І їм теж дав своє слово честі [с.20]

2) Нова робоча сила і багатство:

...не склав би кращого проекту для такої підводної греблі. Робота перший сорт, от тільки вода їм усе підмивала. [с.21]

...Дав їм своє слово, що як вони носитимуть мені перлові скойки, я за це їм даватиму harpoons і knives, гарпуни й ножі, щоб вони могли оборонятись...ще й дерева. І дві залізні wheelbarrows. [с.22]

3) Визнання іншого виду новою нацією:

...чудом є той могутній життєвий порив, що так несподівано й так ефективно розбудив для дальшого розвитку еволюційно відсталий і майже вимерлий зоологічний вид. [с.49]

...знайти для саламандр іншу роботу – по змозі прибутковішу, ніж добування перлів ... вдалось би використати їх для поглиблення гаваней, будівництва хвилерізів та для всяких інших підводних робіт. [с.53]

...кожна саламандра являє собою певну економічну цінність, робочу силу, яка чекає, щоб її використали. [с.54]

...Завдяки своїм природним інстинктам і надзвичайній технічній кмітливості саламандри особливо придатні для спорудження гребель, дамб та шарів намулу, очищення водних шляхів; вони можуть укріплювати й регулювати морські береги, насипати новий суходіл і таке інше. [с.54]

...настала радісна епоха запаморочливих технічних планів; людина усвідомила, що тільки тепер вона стає Володарем Світу – завдяки саламандрам, які вийшли на світову арену в потрібний момент... [с.69]

... добре чи погано, а саламандри вміли говорити майже всіма мовами світу, залежно від того, на чийх берегах жили. [с.76]

... є просто власністю свого роботодавця, який ручиться за них, а тому відповідає й за ті збитки, яких вони можуть комусь завдати; незважаючи на свій безперечний розум, саламандри можуть вважатись тільки юридичним об'єктом, річчю чи майном, і будь-яка особлива законодавча постанова, що стосуватиметься їх, буде зазіханням на священні закони приватної власності.[с.79]

... “Йдіть по всьому світу, навчайте всі народи”. Так уперше була висловлена думка, що саламандри – щось на зразок нації [с.82]

... одні визнавали саламандр новим трудящим класом і домагалися, щоб на них було поширене все соціальне законодавство щодо обмеження робочого дня, оплачених відпусток, пенсій інвалідам та старим і так далі; інші, навпаки, заявляли, що з саламандр виростають небезпечні конкуренти для робітників-людей і що працю саламандр, як антисоціальну, слід просто заборонити. [с.83]

...саламандри самі почали замовляти різні деталі машин за власними кресленнями; з цих деталей вони складають під водою пневматичні свердла й молоткиг підводні двигуни, друкарські машини, радіопередавачі та інші пристрої власної конструкції. За ці деталі саламандри платять підвищенням продуктивності праці; нині вже п'ята частина всієї світової продукції в важкій промисловості та точній механіці залежить від замовлень саламандр... [с.83-84]

... почала пропагувати ідею надання саламандрам вільної території, де б вони могли створити свою підводну державу. [с.85]

...бачимо саламандр на шляху до найвищого розквіту; але й людський світ тішиться в цей час ще не бувалим добробутом...[с.86]

... у них нема власних домен і металургійних заводів, але люди постачають їх металами, а вони платять за це працею, у них нема своїх вибухових речовин, але їх продають їм люди ... не мають власних думок, та власну науку вони цілком можуть мати...[с.87]

...поздоровмо й саламандр із тим, що ухвалена конвенція ставить їх під охорону Гаазького суду: тепер вони зможуть спокійно й без страху присвятити себе своїй праці й своєму підводному поступові... [с.88]

4) Катастрофа для людства через жагу до багатства:

... перестрілка поблизу міста Канкесантурай була не Першою сутичкою між людьми й саламандрами...[с.90]

...Аж тоді ми побачили, що то стріляють саламандри й що вони хочуть відрізати нас від моря...[с.91]

...Поранена саламандра замахнулася і кинула на землю щось схоже на яйце; загримів вибух, саламандру розірвало на шматки, а разом з нею й трьох хлопців...[с.93]

...Криваві сутички між селянами й саламандрами ширились далі по узбережжю Кальвадосу, Пікардії та Па-де-Кале...[с.93]

...Тоді британські військові саламандри заходились кидати на французьких робочих ручні гранати й стріляти по них з мінометів...[с.96]

... Шкодуємо за людськими жертвами. Не хочемо завдавати вам зайвої шкоди. Ми тільки хочемо, щоб ви звільнили морські береги в тих місцях, які ми вкажемо вам заздалегідь. Послухавшись нас, ви уникнете зайвих нещасть. ...[с.108]

...Ви нас хотіли. Ви розселили нас по всьому світу. Ось і маєте нас. ...Ви нам постачатимете сталь на свердла та кайла. Постачатимете вибухівку. Постачатимете нам торпеди. Будете працювати для нас. Без вас ми б не змогли розламати старі континенти. [с.108]

... потоплено торпедою англійську канонерку “Еребус...Весь екіпаж загинув. ... Пароплав “Аменхотеп” із Порт-Саїда відмовився вивантажувати в нашому порту Макаллаху замовлену нами вибухівку... були потоплені пароплави “Вінніпег”, “Манітоба”, “Онтаріо” і “Квебек...[с.108]

...З цієї хвилини ми оголошуємо повну блокаду Британських островів... Усі британські порти заблоковані... Збільшую замовлення на вибухові речовини в десять разів [с.109]

...За кілька годин саламандри потопили майже всі британські судна, що стояли на якорі в портах...[с.109]

... командування англійської армії спробувало знищити саламандр бактеріями, гасом та їдкими хімікаліями, отруївши ними Темзу й деякі затоки. А саламандри тоді пустили на узбережжя двадцятикілометрову хмару отруйних газів. Це була тільки демонстрація...[с.110]

...“Скільки ж ті саламандри вже затопили! – згадує старий. – І Єгипет, і Китай, і Індію... Як подумаєш, що Чорне море тепер сягає аж Полярного кола... Такої води, страх! Ніде правди діти, добре вони пообгризли наші материки... [с.114]

... Саламандрам тільки потрібно більше берегів, щоб було де жити та відкладати ікру. Мабуть, вони покрають континенти на довгу локшину, щоб берегів було якнайбільше. ...“І тобі не шкода людства?”...Адже люди самі цього хотіли: всі хотіли мати саламандр; цього хотіли торгівля, промисловість і техніка, державні діячі й військові...[с.117]

...Саламандри плодитимуться далі, вони далі й далі дробитимуть старі континенти... Згадай лишень, що доводив Вольф Мейнерт: люди повинні звільнити місце для саламандр, і тільки саламандри створять щасливий, цільний і однорідний світ...” [с.118]

... атланти пустять у лемузькі моря хімічні отрути та культури смертоносних бактерій, і то з таким успіхом, що затруять весь світовий океан. Море буде заражене штучно культивованою зябровою чумою. І це буде кінець. Саламандри вигинуть”...“А як же люди?”... Ну, вони почнуть помалу вертатися з гір на береги того, що зостанеться від континентів; але океан ще довго смердітиїїє від гниття саламандр. ... [с.120]

Отже, можна зробити висновок, що Карел Чапек створюючи роман «Війна з саламандрами» намагався показати людству його теперішнє, серед чого вони живуть, і до яких наслідків може привести у майбутньому. « Ми не можемо виключити того, що за сприятливих обставин рушієм культурного розвитку міг стати замість людини інший тип життя, інший зоологічний вид. Людина зі своєю цивілізацією й культурою, з усією своєю історією розвинулася з класу ссавців, з родини приматів; проте можна уявити собі, що така сама еволюційна енергія могла окрилити розвиток якогось іншого виду тварин... Це не роздуми про якесь далеке майбутнє, а віддзеркалення того, що існує тепер і серед чого ми живемо – Карел Чапек» [с.121]. Чапек наділяє саламандр здатністю розмовляти і завдяки цьому швидко навчатися. Вони беруть у людей риси пов’язані з розвитком життя, цивілізації. Беручи від людей усю їхню жорстокість саламандри починають витісняти людей, намагаючись зайняти їхнє місце.

Перелік посилань

1. Чапек Карел «Війна з саламандрами». Дніпро; Київ, 1987.121 с.